

6.10.2021

ÅPM 2021/260

Inrikesministeriet
kirjaamo@intermin.fi
lainsaadantoyksikko_poliisosasto@intermin.fi

VN/6255/2021, VN/6255/2021-SM-28 samt SM014:00/2015

Ålands polismyndighets utlåtande gällande tjänstemannagruppens betänkande, som innehåller ett utkast till regeringens proposition med förslag till lag om behandlingen av personer i förvar hos polisen och till vissa lagar som har samband med den

Ålands polismyndighet har getts möjlighet att komma med ett utlåtande om tjänstemannaarbetsgruppens betänkande, som innehåller ett utkast till regeringens proposition med förslag till lag om behandling av personer i förvar hos polisen och till vissa lagar som har samband med den.

Bakgrund

För att man ska kunna ta i beaktande de omständigheter som skiljer sig mellan polisinsättningarna på fastlandet och Ålands polismyndighet är det skäl att kort redogöra för skillnaderna i verksamheterna och hur de utvecklats. Utvecklingen knyter starkt an till utlåtandet.

Ålands polismyndighet sköter via republikens presidents förordning (56/2000) de uppgifter som ankommer en polisinsättning på fastlandet och polisförvaltningen ansvarar för att polisens läroinsättning arrangerar nödvändig utbildning på svenska, så att Ålands polisinsättning kan sköta uppgifterna med riksbehörighet. I praktiken innebär det att Ålands polismyndighet ska sköta allt som en polisinsättning, en så kallad "lokalpolis", på fastlandet gör. Polisyrkeshögskolan är den läroinsättning som arrangerar den behövliga utbildningen och någon annan läroinsättning som skulle kunna ge motsvarande utbildning finns inte i Finland.

Utvecklingen och omständigheterna mellan fastlandets lokalpolis och Ålands polismyndighet var liknande ända upp till att års 2009 polisförvaltningsreform förverkligades. Reformen minskade polisinsättningarnas antal från drygt 90 till 24. 2014 års polisförvaltningsreform minskade polisinsättningarnas antal ytterligare från 24 till 11. I och med polisförvaltningsreformerna påbörjades en utveckling som har gjort att Ålands polismyndighet har utmaningar med skötseln av alla de uppgifter som tillkommer en polisinsättning på fastlandet. Grunden ligger i att de 11 polisinsättningarnas resurser vuxit sig märkbart större än vad situationen är inom Ålands polismyndighet. Fastlandets utveckling har lett till centralisering och specialisering på ett sätt som inte går att förverkliga på samma sätt inom Ålands polismyndighet som det görs på fastlandet. Specialiseringen möjliggör en ackumulerad spetskompetens i och med att liknande ärenden koncentreras till en grupp lokalt eller

nationellt. Då utvecklingen gått mot specialisering och kunskapen koncentrerats till en mindre mängd individer än tidigare, har det speglat sig negativt på utbildningssidan. Det finns inte svenska språkkunskaper bland dem som har spetskompetensen eller vid Polisyreshögskolan, och det gäller nästa allt. Den negativa utvecklingen som skett inom utbildningen gäller inte endast Ålands polismyndighet, utan torde motsvara utmaningen inom de regionala svenskspråkiga polisenheterna fastän effekten på dem är mindre. Utvecklingen skapar en växande klyfta mellan fastlandets och Ålands polisverksamheter. Propositionen fortsätter på samma spår.

Utlåtande

Polismyndigheten lyfter i utlåtandet fram två större helheter som behöver belysas och lösas på ett sätt som även säkerställer ett förverkligande av propositionen så som lagstiftaren menat även på Åland. Ytterligare lyfts en extraordinär lokal omständighet fram som arbetsgruppen inte beaktat samt en omständighet som avviker på Åland från fastlandet.

Den första helheten har att göra med *ensamövervakning*.

Polismyndigheten ser positivt på förslaget att slopa ensamövervakning på ett principiellt plan, då förslaget bland annat förbättrar medborgarnas rättsskydd. Även den enskilda tjänstemannens rättsskydd stärks.

Det finns tre övergripande utmaningar med hur polismyndigheten ska kunna bortgå från ensamövervakning:

1. En stor utmaning ligger i förverkligandet av förslaget då myndighetens personalresurser märkbart avviker från de resurser även en liten polisnrättning på fastlandet har. Polismyndigheten har 71 polistjänster i ramen samt 2 väktartjänster. Överväktartjänster existerar inte. På fastlandet är resurserna även i en liten polisnrättning av en helt annan kaliber med uppskattningsvis flera hundra polistjänster och tiotal väktartjänster.

För att kunna frångå ensamövervakningen med egen personal behöver myndigheten anställa cirka 10 nya väktare och två överväktare. Även ett eget befäl för uppgiften behöver evalueras, vilket innebär att myndigheten sannolikt behöver anställa 12 eller 13 personer (en ökning på c 13 - 14 % av myndighetens personal). I dagsläge sköter alla befäl vid Ålands polismyndighet uppgifter som på riket handhas av cirka fem till sju olika befäls personer. Arbetsbelastningen och förmågan att handha ytterligare krävande delområden är begränsad, ifall man strävar efter en kvalitativ verksamhet. Utgående ur detta bör en befälstjänst övervägas.

För en liten myndighet som Ålands polismyndighet är det oändamålsenligt att anställa den mängd väktare som förbudet mot ensamövervakning innebär. Ändamålsenligare är att anställa samma mängd poliser som kan användas även på andra uppgifter i de ögonblick när det inte finns förvaringsuppgifter. Ett krav på separation av utrednings och förvaringsuppgifter begränsar en ändamålsenlig användning av personalen inom Ålands polismyndighet eftersom det i praktiken styr organiseringen utan att lämna utrymme för att beakta organisationens andra behov.

2. Ytterligare är det skäl att lyfta fram att förslaget om att kunna använda sig av väktartjänster inte är användningsbart på Åland i samma utsträckning som på fastlandet då lagen om privata säkerhetstjänster tagit i bruk 2021 och utbudet av väktare är märkbart mindre än på fastlandet. Det går alltså inte att använda sig av avtal om bistånd i bevakningsuppgifter i den utsträckning man kan göra på fastlandet.

Situationen förväntas korrigeras inom en tids spann på från några år till över fem år, beroende på hur marknaden för privata säkerhetstjänster utvecklas på Åland. Här är anmärkningsvärt att notera att lagen om privata säkerhetstjänster på fastlandet har uppdaterats i flera etapper i takt med att marknadens mogenhet ökat.

Marknaden på Åland är i ett liknande skede som marknaden på fastlandet var när lagen om privata säkerhetstjänster första gången togs i bruk år 2015. Evalueringen av tidsspannet baserar sig på andra utvecklingar inom lagen om privata säkerhetstjänster och hur dessa utvecklats på fastlandet. Uppskattningen av tidsspannet bör därför anses som riktgivande.

3. En tredje utmaning ligger i utbildningen av väktare på svenska. Polisyreshögskolan har inte förmått att informera eller utbilda om kommande förändringar på svenska, istället har polismyndighetens väktare deltagit i ett finskspråkigt seminarium för att överhuvudtaget få information om vad som planeras. Hur har Inrikesministeriet och i förlängningen Polisstyrelsens samt Polisyreshögskolan tänkt förverkliga utbildningen av nya väktare på svenska? Med den erfarenhet polismyndigheten har gällande utmaningarna att få vidareutbildning på svenska under de senaste tio åren måste situationen ses som ytterst oroväckande och utmanande i förhållande till propositionen.

Den andra helheten myndigheten önskar lyfta fram har att göra med att propositionen låser hur *verksamheten ska organiseras och vilka benämningar som används* på ett sätt som är anpassad till de koncernstora polisinsrättningarna på fastlandet. Att i lag förankra organiseringen och tjänstebenämningar på ett sätt som inte är anpassningsbart till lokala omständigheter ställer orimliga krav på hur en myndighet kan arrangera verksamheten för att möta upp till lagstiftarens önskemål.

Som tidigare noterat sköter alla befäl inom polismyndigheten uppgifter som på fastlandet sköts av cirka fem till sju tjänsteinnehavare, varför alla befälsuppgifter behöver kunna arrangeras på ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt.

En *lokal omständighet* som behöver beaktas är den unika situation som gäller för Ålands i förhållande till transport av häktade till fastlandet. Transporten är bunden till färjornas tidtabeller då all transport sker över vatten. Transporten är tids- och resurskrävande och binder i praktiken två tjänstemän för tur- och returesorna och dessa transporter har en direkt

inverkan på arbetsplaneringen, dygns- och veckovilotider varför omständigheten behöver beaktas. I praktiken behöver inte ytterligare resurser planeras på grund av omständigheten men det är en försvårande faktor som huvudsakligen kan kompenseras med vanliga polisresurser temporärt eller genom andra överenskommelser med fastlandets polisförvaltning.

Bytet av häktad sker i Åbo hamn och den häktade överlämnas till Sydvästra Finlands polisinrättnings tjänstemän som slutför uppdraget. Än så länge har det varit kutym att sändande myndighet av den häktade står för resurserna som behövs för att sköta transporten. Här finns möjlighet att ändra på kutymen med beaktande av Ålands resurser men det kräver interna beslut av polisförvaltningen på fastlandet.

Utöver vad som redan lyfts fram är det även skäl att fästa uppmärksamhet på att propositionen innehåller en skrivelse om att välfärdsområdena ansvarar för att ordna tillnyktringsvård och att berusade som inte behöver placeras i polisens förvaringsutrymmen ska placeras i välfärdsområdets tillnyktringsvård. Utan detaljkunskap om hur välfärdsområdets uppgifter överförs eller reglerar hälsovårdens uppgifter på Åland är det skäl att notera att här kan uppstå en situation som gör att Ålands polismyndighet ytterligare möter avvikande omständigheter i förhållande till hur omständigheterna är på fastlandet. Detta trots att lagstiftningen i praktiken är den samma.

Slutsats

På ett generellt plan uppfattar polismyndigheten propositionen som välkommen utgående ur ett rättssäkerhetsperspektiv både från medborgarens och tjänstemannens perspektiv. Utmaningarna finns i hur propositionen i praktiken omvandlas till verksamhet, gällande allt från utbildning av de nya resurser som behövs till hur resurserna säkerställs.

Den utveckling som börjat i och med polisens förvaltningsreformer 2009 och 2014 har lett till ökad specialisering och koncentration av resurser från flera stationer till en. En motsvarande utveckling är inte möjlig på Åland då resursvolymerna är mindre och det inte går att samla ihop resurser runt om i ansvarsområdet för att centralisera till polisstationen (huvudpolisstationen vid polisinrättningen) på samma sätt som på fastlandet. På Åland finns endast en polisstation och resurserna är mera begränsade.

För att över huvud taget kunna börja söka lösningar inom nuvarande system med överenskommelser mellan fastlandet och landskapet eller alternativt lösa utmaningarna på något annat sätt kräver det tid. Någon tid för sådana diskussioner lär inte finnas förrän propositionen behandlas av riksdagen och därför bör Ålands polismyndighet ges undantag för ovan nämnda utmaningar eller åtminstone ges en tillräckligt lång övergångsperiod för att kunna ta fram lösningar som uppfyller kraven om att frångå utmaningarna som nämnts i utlåtande stycket.

På samma sätt som Ålands polismyndighet har utmaningar med att lösa de praktiska utmaningarna har även polisyrkeshögskolan utmaningar att arrangera nödvändig utbildning på svenska. Ett absolut måste för att Ålands polismyndighet i framtiden kan uppfylla lagens krav är att

myndighetens personal får den utbildning på svenska som behövs för att sköta sina lagstadgade uppgifter i enlighet med överenskommelseförordningen.

En övergångsperiod vore ett sätt att försöka lösa de utmaningar som framkommit. En övergångsperiod behöver vara tillräckligt lång och sträcka sig över överenskommelseförordningens uppsägningstid ifall det visar sig vara en praktisk omöjlighet att förverkliga propositionens krav.

Ett faktum lär även vara att ingen polisinrättning på fastlandet i praktiken klarar av att ge stöd med beaktande av språket, ifall polismyndigheten skulle begära handräckning för att klara av kraven i propositionen. Att stifta en lag som lagstiftaren är medveten om att myndigheterna inte klarar av att förverkliga torde inte vara ett alternativ.

Sammanfattningsvis förhåller sig Ålands polismyndighet positivt till propositionen, förutsatt att de praktiska utmaningarna med att leva upp till de nya kraven kan lösas genom till exempel undantag eller en tillräckligt lång övergångsperiod parallellt som behövlig utbildning på svenska säkerställs av polisens läroinrättning. Är inte detta möjligt bör andra lösningar sökas, primärt genom att se på hur resursutmaningen kan lösas inom existerande system där riksbehörigheterna överförts till att skötas av Ålands polismyndighet.

Polismyndigheten förhåller sig ytterst kritiskt till en situation där man stiftar en lag som man är medveten om att myndigheten inte klarar av att lösa, ifall man inte löser de praktiska utmaningar man är medveten om i samband med stiftandet av lagen.

Polismästare

Johan Pawli

Bilagor

Distribution

För kännedom